

بخش اول

فصل ششم

ترکیب دو تابع

هدف کلی

آموزش مفهوم ترکیب دو یا چند تابع و کاربردهای آن در حل مسائل

هدف‌های رفتاری: انتظار می‌رود فراگیر پس از پایان این فصل بتواند:

- ۱- ضابطه‌ی fog و gof را با داشتن ضابطه‌ی f و g بنویسد.
- ۲- مقدار تابع‌های fog و gof را در بعضی از نقطه‌های دامنه‌اش تعریف کند.
- ۳- مسائل مربوط به کاربرد ترکیب تابع‌ها را حل کند.

پیش آزمون (۶)

محل پاسخ به سؤالات پیش آزمون

۱- اگر $f(x) = x^2 + 4$ و $g(x) = 3x - 1$ مطلوب است محاسبه ی:

الف) $g(1)$ و $f(g(1))$

ب) $f(3)$ و $g(f(3))$

پ) $f(g(2))$ و $g(f(2))$

۲- اگر $f(x) = 3x$ و $g(x) = \frac{1}{3}x$ ضابطه ی fog و gof را بنویسید.

۳- اگر $f(x) = \sqrt{x^2 + 1}$ و $g(x) = \sqrt{x}$ تعیین کنید:

الف) $f(g(x))$

ب) $g(f(x))$

۴- اگر $f(x) = 1 - x^2$ و $g(x) = \sqrt{x}$ تعیین کنید:

الف) D_f و R_f

ب) D_g و R_g

پ) D_{fog} و D_{gof}

۱-۶ ترکیب دو تابع

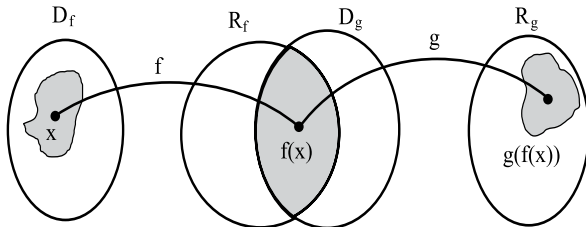

فرض کنید f و g دو تابع حقیقی باشند به طوری که اشتراک برد تابع f ، یعنی R_f ، و دامنه‌ی تابع g ، یعنی D_g ، تهی نباشد. یعنی،

$$R_f \cap D_g \neq \emptyset$$

ترکیب تابع g با f را با $g \circ f$ نشان می‌دهند و با ضابطه‌ی زیر تعریف می‌کنند:

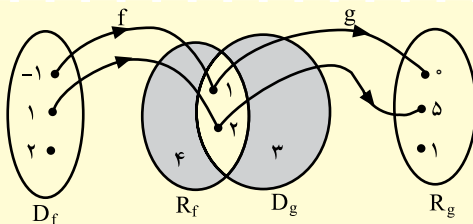
$$(g \circ f)(x) = g(f(x))$$

شکل ۱-۹۱

شکل ۱-۹۱ نشان می‌دهد که تابع $g \circ f$ فقط به ازای x ‌هایی قابل تعریف است که $f(x)$ به دامنه‌ی تابع g تعلق داشته باشد.

۱-۶-۱ مثال‌های حل شده

شکل ۱-۹۲

(۱) فرض کنید $f = \{(1, 2), (-1, 1), (2, 4)\}$ و $g = \{(1, 0), (2, 5), (3, 1)\}$ با توجه به شکل ۱-۹۲ دامنه و برد $g \circ f$ نوشته شده‌اند.

$$D_{g \circ f} = \{1, -1\}, \quad R_{g \circ f} = \{0, 5\}$$

حل ۲: با توجه به این که برای هر عدد حقیقی x ، داریم $f(x) = x^2 + 1 > 0$

$$\begin{aligned} (g \circ f)(x) &= g(f(x)) = \sqrt{f(x)} \\ &= \sqrt{x^2 + 1}. \end{aligned}$$

(۲) فرض کنید $f(x) = x^2 + 1$ و $g(x) = \sqrt{x}$ ، ضابطه‌ی $g \circ f$ را بنویسید.

حل ۳:

$$\begin{aligned} (f \circ g)(x) &= f(g(x)) = f\left(\frac{1}{x}\right) = \frac{1}{x} - 1 \\ &= \frac{1-x}{x}. \end{aligned}$$

(۳) فرض کنید $f(x) = x - 1$ و $g(x) = \frac{1}{x}$ ، ضابطه‌ی $f \circ g$ را بنویسید.

تمرین ۱۰-۱

ضابطه‌ی fog و gof را تعیین کنید.

۶- فرض کنید $f(x) = x^2 + 1$ و $g(x) = \sqrt{x-1}$.

ضابطه‌ی fog و gof را تعیین کنید.

۷- فرض کنید $f^n = \overbrace{fofo \dots of}^{f \text{ تا } n}$ و $f^2 = fof$. ضابطه‌ی

f^n را در هریک از حالات زیر تعیین کنید. (تمرین الف) برای راهنمایی حل شده است.)

$$\begin{aligned} \text{الف)} \quad f(x) = x+1 &\Rightarrow f^2(x) = f(f(x)) \\ &= f(x)+1 = x+1+1 = x+2 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} f^3(x) &= f(f^2(x)) = f^2(x)+1 \\ &= (x+2)+1 = x+3 \Rightarrow f^n(x) = x+n. \end{aligned}$$

$$\text{ب)} \quad f(x) = 2x$$

$$\text{پ)} \quad f(x) = x^2.$$

۱- اگر $f(x) = x^2 + 2x$ آن گاه $f(1)$ ، $f(2)$ ، $f(t)$ ،

$f(2t+1)$ ، $f(t^2)$ و $f(\sqrt{t})$ را تعیین کنید.

۲- فرض کنید $f(x) = x+2$ و $g(x) = x^2$. مقدار

$(f \circ g)(1)$ و $(g \circ f)(1)$ را حساب کنید. آیا $f \circ g = g \circ f$ ؟

۳- ضابطه‌ی fog و gof را در هریک از حالات زیر حساب

کنید.

$$\text{الف)} \quad f(x) = 2x, \quad g(x) = 1-3x$$

$$\text{ب)} \quad f(x) = x^2, \quad g(x) = x+1$$

$$\text{پ)} \quad f(x) = x^3, \quad g(x) = x^2$$

$$\text{ت)} \quad f(x) = x^2, \quad g(x) = \sqrt{x}$$

۴- فرض کنید I تابع همانی با ضابطه‌ی $I(x) = x$ باشد.

اگر f تابع دلخواهی باشد Iof و foI چه تابعی هستند؟

۵- فرض کنید $f(x) = 2x+1$ و $g(x) = \frac{1}{4}x - \frac{1}{4}$.

۲-۶-۱ بازی و ریاضی

(۱) تابع f بر مجموعه‌ی عددهای حسابی، یعنی

$W = \mathbb{N} \cup \{0\}$ ، به صورت زیر تعریف شده است:

$$f(n) = (n^2 \text{ یکان عدد } n), \quad (n \in W)$$

مقدارهای $f^2(n) = (f \circ f)(n)$ را به دست آورید (برای n

دلخواه).

برای کمک به شما مقدار f^2 برای چند عدد در روبه‌رو

حساب شده است. دیده می‌شود که مقدارهای $f^2(x)$ متعلق به

مجموعه‌ی زیر است:

$$A = \{0, 1, 5, 6\}.$$

آیا هر عدد دلخواه n متعلق به W اختیار شود

$(f \circ f)(n) \in A$ (چرا؟)

$$345 \xrightarrow{f} 5 \xrightarrow{f} 5 \Rightarrow f^2(345) = 5$$

$$297 \xrightarrow{f} 9 \xrightarrow{f} 1$$

$$340 \xrightarrow{f} 0 \xrightarrow{f} 0$$

$$228 \xrightarrow{f} 4 \xrightarrow{f} 6$$

$$16 \xrightarrow{f} 6 \xrightarrow{f} 6$$

$$12 \xrightarrow{f} 4 \xrightarrow{f} 6$$

$$23 \xrightarrow{f} 9 \xrightarrow{f} 1$$

$$71 \xrightarrow{f} 1 \xrightarrow{f} 1$$

$$54 \xrightarrow{f} 6 \xrightarrow{f} 6$$

$$9 \xrightarrow{f} 1 \xrightarrow{f} 1$$

$$۲۵۲ \xrightarrow{f} ۴ \xrightarrow{f} ۱۶ \xrightarrow{f} ۳۶ \Rightarrow f^3(۲۵۲) = ۳۶$$

$$۱۰۰ \xrightarrow{f} ۰ \xrightarrow{f} ۰ \xrightarrow{f} ۰$$

$$۴۵ \xrightarrow{f} ۲۵ \xrightarrow{f} ۲۵ \xrightarrow{f} ۲۵$$

$$۱۷ \xrightarrow{f} ۴۹ \xrightarrow{f} ۸۱ \xrightarrow{f} ۱$$

$$۹۳ \xrightarrow{f} ۹ \xrightarrow{f} ۸۱ \xrightarrow{f} ۱$$

$$۱۴۶ \xrightarrow{f} ۳۶ \xrightarrow{f} ۳۶ \xrightarrow{f} ۳۶$$

$$۲۱ \xrightarrow{f} ۱ \xrightarrow{f} ۱ \xrightarrow{f} ۱$$

$$۷۴ \xrightarrow{f} ۱۶ \xrightarrow{f} ۳۶ \xrightarrow{f} ۳۶$$

$$۹۸ \xrightarrow{f} ۶۴ \xrightarrow{f} ۱۶ \xrightarrow{f} ۳۶$$

$$۱۰۹ \xrightarrow{f} ۸۱ \xrightarrow{f} ۱ \xrightarrow{f} ۱$$

$$۲۸۴۵۷۶ \xrightarrow{f} ۶۴۲ \xrightarrow{f} ۳۳۰ \xrightarrow{f} ۳۱۲ \xrightarrow{f} ۳۱۲$$

$$۲۴۹ \xrightarrow{f} ۳۲۱ \xrightarrow{f} ۳۱۲$$

$$۲۰۱۳۸۹۷۳۲۵۶۴ \xrightarrow{f} ۱۲۶۶ \xrightarrow{f} ۴۳۱ \xrightarrow{f} ۳۱۲$$

$$۲۵ \xrightarrow{f} ۲۱۱ \xrightarrow{f} ۳۱۲$$

$$۹ \xrightarrow{f} ۱۰۱ \xrightarrow{f} ۳۱۲$$

$$۸۸ \xrightarrow{f} ۲۲۰ \xrightarrow{f} ۳۳۰ \xrightarrow{f} ۳۱۲$$

$$۲ \xrightarrow{f} ۱۱۰ \xrightarrow{f} ۳۱۲$$

(۲) تابع f بر مجموعه‌ی عددهای حسابی به صورت زیر تعریف شده است:

$$f(n) = (n \text{ یکان})^2, \quad (n \in W)$$

آیا به ازای هر عدد n از W ، $f^3(n) = (f \circ f \circ f)(n)$ به مجموعه‌ی زیر تعلق دارد؟ چرا؟

$$B = \{۰, ۱, ۲۵, ۳۶\}$$

در مقابل $f^3(n)$ برای چند n حساب شده است.

(۳) فرض کنید $n = ۲۸۴۵۷۶$ ؛ در رابطه با این عدد سه عدد دیگر می توان نوشت:

$$R = ۶ = (n \text{ تعداد رقم های عدد})$$

$$Z = ۴ = (n \text{ تعداد رقم های زوج})$$

$$F = ۲ = (n \text{ تعداد رقم های فرد})$$

اینک تابع f را بر مجموعه‌ی عددهای طبیعی چنین تعریف می کنیم:

$$f(n) = \overline{RZF}$$

(یعنی $f(n)$ عدد حاصل از کنار هم گذاشتن سه عدد R ، Z و F است.)

بنابراین، $f(۲۸۴۵۷۶) = ۶۴۲$ ، f^2 ، f^3 و ... را حساب

کنید تا وقتی که به عدد ثابتی برسید. این عدد ثابت چیست؟

حالا به مثال های روبه رو توجه کنید.

آیا برای هر عدد طبیعی n ، اگر فرایند بالا را روی آن

انجام دهیم، در نهایت به عدد ۳۱۲ می رسیم؟ [۱۱]

امتحان کنید!

محل پاسخ به سؤالات آزمون پایانی

۱- اگر $f(x) = \frac{x-1}{x+1}$ آن گاه $f(2)$ ، $f(\frac{1}{2})$ ، $f(\sqrt{3})$ ، $f(\frac{1}{x})$ و $(f \circ f)(x)$ را تعیین کنید.

۲- اگر $f(x) = \sqrt{x^2+1}$ و $g(x) = \sqrt{2-x}$ باشد حساب کنید :

الف) $f(g(2))$ و $g(f(1))$

ب) $f(g(x))$ و $g(f(x))$

پ) آیا برای هر x ، $g(f(x)) = f(g(x))$ ؟

۳- فرض کنید $f(x) = x^2 + 5x$ و $g(x) = \frac{1}{x-1}$.

الف) D_f و R_g را تعیین کنید.

ب) $D_{f \circ g}$ را حساب کنید.

پ) $(f \circ g)(x)$ را بنویسید.

۴- اگر $f(x) = \sqrt{1-x^2}$ و $g(x) = \sin x$ کدام یک از

مقدارهای $(f \circ g)(\frac{\pi}{2})$ و $(g \circ f)(3)$ را می توان تعیین کرد؟ چرا؟

۵- فرض کنید :

$$f(x) = \frac{1}{x} \quad (x \neq 0) \quad \text{و}$$

اگر n عددی طبیعی باشد $f^n(x)$ را تعیین کنید.

تمرین‌های تکمیلی بخش اول

۱- نقطه‌های نظیر $\sqrt{3}$ و $\frac{\sqrt{2}}{4}$ را روی یک محور اعداد

حقیقی مشخص کنید (روش انجام کار را شرح دهید).

۲- الف) نقطه‌های $A(3,4)$ و $B(1,2)$ و $C(5,2)$ را

در یک دستگاه مختصات قائم مشخص کنید.

ب) نوع مثلث ABC را تعیین کنید.

پ) مختصات نقطه‌ی A' ، وسط ضلع BC ، را به دست

آورید.

ت) طول میانه‌ی AA' از این مثلث را حساب کنید.

۳- مقدارهای a و b را چنان بیابید که دو نقطه‌ی

$M(b-1, 1-a)$ و $M'(a+2, 3b)$ نسبت به محور x قرینه‌ی

یکدیگر باشند. سپس مختصات این دو نقطه را حساب کنید.

۴- آیا نقطه‌ی $A(2m-1, m)$ می‌تواند بر نقطه $B(2, -3)$

منطبق باشد؟ چرا؟

۵- هریک از نامعادله‌های زیر را حل کنید و جواب آن‌ها

را به صورت مجموعه و نماد بازه بنویسید و روی محور اعداد نیز

نشان دهید.

الف) $1 < -2x + 3 < 9$

ب) $\frac{x+2}{3} > \frac{1-x}{2}$

۶- اگر $A = [-3, 4]$ و $B = [2, 5]$ باشد، بازه‌های زیر

را تعیین کنید.

الف) $A \cap B$

ب) $A \cup B$

پ) $A - B$

۷- ولتاژ ورودی یک ترانسفورمر 23° ولت و ولتاژ

خروجی آن $11/5$ ولت است. ثابت این ترانسفورمر را تعیین

کنید.

۸- کدام مجموعه یک تابع را مشخص می‌کند؟

الف) $\{(2,5), (3,-1), (4,6), (-2,2)\}$

ب) $\{(-1,3), (2,4), (3,2), (-2,7), (2,6)\}$

۹- کدام، ضابطه‌ی یک تابع است؟

الف) $y + x^2 - 4 = 0$

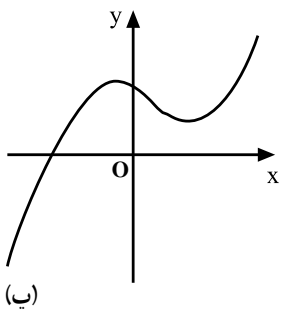
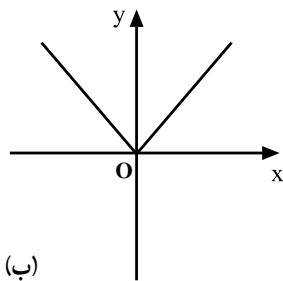
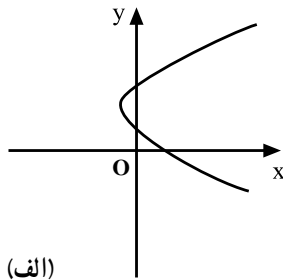
ب) $y^2 + x - 4 = 0$

پ) $|y| = x + 3$

ت) $y = |x| - 2$

۱۰- کدام شکل، نمودار یک تابع را مشخص می‌کند؟

(شکل ۹۳-۱).

شکل ۹۳-۱

۱۱- تابع $y = -x^2 + 4x$ داده شده است.

۱۵- اگر $f(x) = \sqrt{x^2 + 1}$ و $g(x) = x^2 - 1$ باشد :

الف) نمودار این تابع را رسم کنید.

الف) ضابطه ی $(f \times g)(x)$

ب) آیا نقطه ی $A(2, 4)$ روی این نمودار است؟

ب) ضابطه ی $(g \circ f)(x)$

پ) مقدار m را چنان بیابید که نقطه ی $(2m, 1)$ روی نمودار این تابع باشد.

پ) $f(2) \times g(2)$

ت) $g(f(2\sqrt{2}))$

۱۲- اگر $f(x) = ax^2 + 3x - a$ باشد، مقدار a را چنان بیابید که $f(2) = 8$ باشد.

ث) $f(3) \times g(\frac{1}{3})$

را تعیین کنید.

۱۳- نمودار هریک از تابع های زیر را رسم کنید.

۱۶- اگر $f(x) = \sqrt{2x}$ و $g(x) = x^2 - 1$ باشد، ضابطه ی

$(g \circ f)(x)$ را تعیین کنید.

الف) $y = \cos(x + \frac{\pi}{4})$ و $x \in [0, 2\pi]$

ب) $y = \sin(x - \frac{\pi}{3})$ و $x \in [0, 2\pi]$

۱۴- دامنه ی هریک از تابع های زیر را تعیین کنید.

الف) $y = -2x^2 + x$

ب) $y = \frac{3x}{x^2 - 1}$

پ) $y = \sin 2x$

ت) $y = \sqrt{5x + x^2}$